

Igor Saksida

Cankarjevo tekmovanje v prvem razredu – vabilo k poskusnemu izvajanju

Spoštovane kolegice in kolegi,

državna komisija je prejela več pobud in vprašanj v zvezi z organizacijo *Tekmovanja v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje* v prvem razredu osnovne šole; ena od mentoric je tako zapisala, da so učenci *prikrajšani za eno leto tekmovanja, saj v 1. razredu ne morejo tekmovati, čeprav jih mnogo pride v prvi razred že opismenjenih*. Kar koli si že mislimo o pomenu besede opismenjen – prvošolec zagotovo ni zmožen napisati razlagalnega spisa, čeprav zna prebrati nekaj povedi in zapisati par besed – dejstvo je, da v prvi razred prihajajo učenke in učenci z **zelo različnimi** zmožnostmi. Prav je, da šola tistim, ki že zmorejo brati in pisati, pa čeprav preprosta besedila, **ponudi nekaj več**.

Pred kratkim je kolegica Katarina Grom oblikovala in v praksi preverila možnosti izvedbe *Cankarjevega tekmovanja* s prvošolci, in sicer ob pravljici *Lonček, kuhaj!* (glej: <http://pefprints.pef.uni-lj.si/3080/>). Njene ugotovitve lahko povzamemo v naslednjih nekaj točkah:

- tekmovanje je možno izvesti že v 1. razredu (šolsko tekmovanje: spomladi),
- ob krajšem besedilu prvošolcem lahko zastavimo nekaj vprašanj, na katera pisno odgovarjajo,
- približno četrtnina učencev je zmožna rešiti tovrstne naloge,
- kriteriji za ocenjevanje so podobni kot na višjih stopnjah tekmovanja.

Spodbudne ugotovitve in drugi podatki o razvitosti bralne pismenosti prvošolk in prvošolcev ob vstopu v 1. razred osnovne šole vsekakor upravičujejo odločitev, da **letos najprej poskusno**, drugo leto pa **za celotno skupino** prvošolcev šolam ponudimo *Cankarjevo tekmovanje*. Nekaj temeljnih izhodišč:

- Tekmovanje je **prostovoljno**, učenke in učence nanj prijavi šola na podlagi mentorjeve presoje bralno-pisnih zmožnosti.
- Tekmovanja naj se udeležijo prvošolci, ki zmorejo samostojno brati in pisati krajša besedila – eden od temeljnih namenov tekmovanja je namreč odkrivanje za branje in pisanje **zmožnejših** učencev.
- Tekmovanje ima v prvem razredu motivacijsko vlogo, a ne le te – tekmovanje **ni** bralna značka.
- **Sodelovanje** staršev je smiselno pri izbiri otrok, ki so se zmožni udeležiti tekmovanja, deloma tudi pri pripravi na tekmovanje (branje doma). Tekmovanje naj ne bi potekalo tako, da bi vlogo mentorja branja v celoti prevzeli starši.
- Priprava na tekmovanje poteka pod vodstvom učitelja **mentorja** v šoli. Njen temelj je večkratno branje besedila (tudi poslušanje učiteljevega interpretativnega branja ali kakovostnega posnetka), pogovor o prebranem ter vaja v izražanju (tudi zapisovanju) razumevanja in vrednotenja besedila.
- Tekmovalce je treba seznaniti z **merili** za vrednotenje:

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

- a. **razumevanje** (do 10 točk),
 - b. **osebni odziv** in njegova prepričljivost (do 5 točk),
 - c. zgradba besedila in jezikovna pravilnost – v 1. razredu predvsem **obseg in zapis** (do 5 točk): eno- ali večbesedni odgovor, odgovor v obliki povedi, zapis (ki ni edini vidik) – glej primere v nadaljevanju.
- Tekmovanje se izvede le na šolski ravni. V šolskem letu 2015/2016 poteka poskusno, njegov cilj izvedbe je pridobiti odzive in predloge mentorjev – **preveriti zasnovo tekmovanja** v 1. razredu.

Izvedba poskusnega tekmovanja:

- Prvošolci bodo pod vodstvom mentorjev brali besedilo Ele Peroci ***Muca Copatarica*** in pisali odgovore na vprašanja o njem.
- Priporočila za delo z besedilom bodo objavljena na spletni strani *Zavoda Republike Slovenije za šolstvo* (***Cankarjevo tekmovanje***).
- Tekmovanje bo **v sredo, 6. 4. 2016**. Navodila za izvedbo šolskega tekmovanja bodo objavljena na spletni strani *Zavoda Republike Slovenije za šolstvo* (***Cankarjevo tekmovanje***). Določeno bo trajanje tekmovanja:
 - koliko časa tekmovalci pišejo preizkus in
 - do kdaj najkasneje komisija ovrednoti preizkuse.
- Na spletni strani *Zavoda Republike Slovenije za šolstvo* (***Cankarjevo tekmovanje***) bo objavljen tudi vprašalnik za učitelje. **Prosimo vse mentorje, da na vprašanja odgovorijo**, saj nam bodo povratne informacije bistvene pri načrtovanju tekmovanja za vse šole v prihodnjem šolskem letu.
- **Do nalog in meril za vrednotenje bodo dostopali predsedniki šolskih komisij na strežniku DMFA**. Ista šolska komisija vodi vse stopnje tekmovanja, tj. poskusno za 1. razred in vse ostale stopnje (od 2. do 9. razreda).
- Udeleženci in mentorji poskusnega tekmovanja ne dobijo priznanj oz. potrdil.

Primer preizkusa

Primer s podrobno interpretacijo pristopov je prikazan v magistrskem delu Katarine Grom *Uvajanje Cankarjevega tekmovanja v prvi razred osnovne šole* (2015). Po podobnem modelu bo sestavljen tudi preizkus za šolsko tekmovanje v letu 2015/2016.

- **Besedilo:** pravljica *Lonček, kuhaj!*
- **Naloge** za preverjanje odziva na besedilo s primeri odzivov

1. Kaj in kako bi kuhaj tvoj lonček?

Vprašanje zajema **tri ravni**: naštevanje (kaj: jedi), opis domišljjskega postopka (kako: tudi vključevanje pravljичnih zapovedi). Vse to se upošteva pri vrednotenju odgovorov.

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

<p>LONČEK KUHAJ! KAJ IN KAKO BI KUHAL TVOJ LONČEK?</p> <p>POLENTA GRES JOTA ČAKOLINO KADISE IZ LONČKA ROPATA LONČEK KOK JE LONČEK ČAROBNI LONČEK STOP</p>	<p>LONČEK KUHAJ! KAJ IN KAKO BI KUHAL TVOJ LONČEK?</p> <p>MOJ LONČEK BI KUHAL GREZ IN JOTO DA BI LONČEK ZAČEL KUhati BI SE NIZALO KADITI IZ NJEGA USTAVIL SE BI TAKO DA SE MU BI REKLO LONČEK NEHAJ</p>
<p>Naštevanje besed; nepovezano besedilo</p>	<p>Kratko smiselno besedilo.</p>

2. Koga bi nahranil tvoj lonček? Zakaj?

Značilno vprašanje, ki preverja razumevanje vsebine (osebe, revščina), ter vrednotenje sporočila z utemeljevanjem (seveda na ravni bralne zmožnosti prvošolca).

<p>LONČEK STOJ! KOGA BI NAHRANIL TVOJ LONČEK? ZAKAJ?</p> <p>NAHRANIL BI KARMEN IN PETRA MAMI IN ATIN KAJA IN NEJA</p>	<p>LONČEK STOJ! KOGA BI NAHRANIL TVOJ LONČEK? ZAKAJ?</p> <p>MOJ LONČEK BI NAHRANIL REVNE REVNE BI KER SO BREZ DENARJA DA BI KUPILI KAJ HRANE</p>
<p>Naštevanje besed.</p>	<p>Kratko smiselno besedilo z izrazitim vrednotenjem sporočila.</p>

2. Kakšen bi bil tvoj lonček? Kaj bi ti podaril?

Poustvarjalno vprašanje za preverjanje vrednotenja besedila. Dve bralni nalogi: podoba in delovanje lončka.

<p>KAKŠEN BI BIL TVOJ LONČEK? KAJ BI TI PODARIL?</p> <p>BIL BI BABVE</p>	<p>KAKŠEN BI BIL TVOJ LONČEK? KAJ BI TI PODARIL?</p> <p>LONČEK BI ORANŽE BARVE PODARILU MI BI KUP PISENGA PAPERJA DA BI LAHO OSTRAJVAU</p>
<p>Kratka poved, manjka odgovor na drugi del.</p>	<p>Kratko smiselno besedilo z jasnim odgovorom na oba vidika besedila in (dodatnim) izrazitim osebnim vrednotenjem.</p>

• Merila za vrednotenje

Merila za vrednotenje bodo ob besedilu konkretizirana, tj. povezana z besedilom. Ob pravljici *Lonček, kuhaj!* so bila oblikovana naslednja navodila za vrednotenje:

Zavod
Republike
Slovenije
za šolstvo

Razumevanje:

- navezovanje na izhodiščno besedilo (pisanje o lončku in ne o čem drugem, ni zastranitev),
- bogato razvijanje domišljjskega opisa (opisovanje lončka),
- razvijanje pripovednega besedila (pripovedovanje o tem, kako bi kuhal lonček).

Osebni odziv in njegova prepričljivost:

- učenec pokaže osebni odziv (*ne, delno, v celoti*),
- v odgovorih je prepoznati prepričljivo učenčevo doživljanje sporočila pravljice.

Zgradba besedila in jezikovna pravilnost:

- enobesedni zapis (še ne uporablja povedi),
- krajše besedilo, ki vsebuje opaznejše pravopisne napake,
- smiselno besedilo z redkimi napakami.

Komisija bo pripravila navodila za ocenjevanje, ki bodo primerljiva z uveljavljenimi merili za **2. in 3. razred** osnovne šole (npr. **Slovenske ljudske pravljice, Šolsko tekmovanje v znanju slovenščine za Cankarjevo priznanje 2014/2015**, glej:

arhiv 2014-2015: <http://www.zrss.si/ucilna-zidana/tekmovanja/tekmovanje-iz-slovenscine-za-cankarjevo-priznanje>.

Vse kolegice in kolege vabimo k poskusni izvedbi *Cankarjevega tekmovanja* za prvošolce in jim želimo obilo ustvarjalnega nemira in veselja pri delu z najmlajšimi tekmovalci.

Kdo ve – morebiti pa zmorejo celo več, kot od njih pričakujemo ...

Cankarjevo gre naprej!

S spoštovanjem,
prof. dr. Igor Saksida,
predsednik Državne komisije.

Ljubljana, oktober 2015.